

HET AAMSVEEN

een der hoogveengebieden aan de oostgrens

J. W. KEISER.

Wanneer men de verharde wegen van de stad Enschede naar het zuidoosten af fietst (bv. het Lappenpad, de Roodmolenweg, de Veenstraat — welke straat haar naam ontleent aan dit veen —, de Schukkinkweg) stuit men op de loodrecht hierop staande Aamsveenweg. In zuidoostelijke richting lopen verder alleen nog karresporen met een fietspaadje, zodat men zich aan het einde van de bewoonde wereld waant. Hier nadert men een van de resten van het grote Aamsveen, dat zich eertijds over duizenden hectaren in Westfalen en Overijssel uitstreckte. Verreweg het grootste gedeelte lag aan de Duitse zijde. Een stuk hiervan wordt thans als natuurbeschermingsgebied in stand gehouden. Aan de Nederlandse zijde strekt het hoogveen zich over 120 à 150 ha uit. Verschillende percelen hier zijn in de loop der jaren in cultuur gebracht. Deze liggen als spitse, groene tongen in het bruine veengebied.

In dit hoogveen ontspringt, ongeveer aan de rijksgrens, de Glanerbeek; hij loopt als een nietig, theebruin stroompje naar het noordoosten door een diepe, rechte bedding om verderop, bij Glanerbrug, steeds groter geworden, de grensbeek met Duitsland te vormen. Op sommige plaatsen strekt het veen zich ter weerszijden van het beekje uit, op andere plaatsen is aan beide zijden grasland.

De begroeiing bij de beek is bijzonder ruig en ondoordringbaar, terwijl de vele plassen — ook in droge tijd — de begroeiing nog ondoordringbaarder maken. Sleedoorn, Vuilboom, wilgen en andere struiken zijn welig opgeschoten. Verder naar

het oosten is het veen open. Op ongeregelde afstanden lopen evenwijdige veenruggen naar de grens; deze fungeren als paden voor de turfgravers. Hierlangs staat het vol berkjes, het jonge lover fris uitstekend boven de bij de laatste plaatselijke heidebrand geblakerde twijgen. Tussen deze ruggen in is het veen eertijds afgegraven en vertoont zich een drassige humusrijke vegetatie. Tegen de Duitse grens aan staat de turf te drogen. Het onvergraven hoogveen is een paar meter hoger; het veert onder de voeten. De heide is bezaaid met berkjes. De grensstenen steken op hun enorme sokkels hoog boven het veen uit, zodat men kan zien hoe hoog het veen destijds, toen de palen geplaatst werden, geweest is (fig. 1).

Aan Duitse zijde loopt een pad langs de grens, dat een paar meter lager ligt. Daarachter staan overal de turfhopen. Niet ver daarachter ziet men enkele huizen staan. Is men evenwel zuidelijker het veen ingegaan, dan strekt dit zich aan Duitse zijde nog uit, zover het oog reikt. De weg van de grensovergang bij Buurse naar Epen loopt over een afstand tussen deze veenderijen door.

Het valt op, dat het veen steeds vochtig is en dat plassen staan in turfgaten, een paar meter verwijderd van een afgegraven kavel, welke veel lager ligt.

Volgens een inventarisatie van het natuurschoon, in 1953 verricht door het Staatsbosbeheer, behoort het Aamsveen tot die gebieden, welke botanisch van grote waarde zijn. Van de heer G. M. Roding, directeur van het Natuurhistorisch Museum te

Fig. 1. Aamsveen, 1954. Veenrug, welke vergraven wordt, en grenspaal.

Foto Mr J. W. Keiser.

Enschede, ontvang ik bijgaande lijst van er
voorkomende planten.

Kamvaren
Smalle beukvaren
Moerasvaren
Koningsvaren
Adelaarsvaren
vele Sphagnum-soorten
Moeraswolfsklauw
Waterweegbree
Grote lisdodde
Eenarig wollegras
Veenpluis
Beenbreek
Salomonszegel
Gevlekte orchis
Welriekende nachtorchis
Rondbladige zonnedaauw
Kleine zonnedaauw
Klaverzuring

Gewone vleugeltjesbloem

Pijptorkruid

Parnassia

Wateraardbei

Rode bosbes

Veenbes

Rijsbes

Lavendelheide

Penningkruid

Moeraswederik

Boskartelblad

Moeraskartelblad

Vetblad

Blaasjeskruid

Waterdrieblad

Moeraswalstro

Kleverig walstro

Valkruid

Op een stuk afgegraven veen, dat een
boer door middel van prikkeldraad bru-

taalweg bij zijn grasland getrokken had, hebben wij de vorige zomer honderden orchideeën gezien. Zou hij kunstmest gaan strooien, dan is het met de orchideeënweelde gauw gedaan!

Gaat men laat op een voorjaarsavond naar het veen, dan kan het gebeuren, dat men het mooie liedje van de Blauwborst hoort; het begin lijkt iets op dat van de Nachtegaal, maar het verloopt lang zo krachtig niet. Behalve de vogels, welke men in Twente algemeen kan horen en zien, komen ook voor: Boomvalk, Blauwborstje, Korhoen, Steenuil en Watersnip.

Opmerkelijke reptielen en amphibieën zijn: Adder, Gladde slang, Boomkikker en Heikikker.

Vele stukjes veen zijn verpacht aan turfgravers. De uitgestoken turf wordt op ronde of vierkante hopen te drogen gezet. Een enkele plaggenhut dient de turfgraver tot schuilhut (fig. 2).

Het Aamsveen is in 1952 en volgende jaren in handen gekomen van de Dienst der

Domeinen. Het is nl. de bedoeling, dat dit veen ontgonnen zal worden in tijden van werkloosheid door arbeidskrachten uit Enschede. Het Ministerie van Maatschappelijk Werk heeft na 1949, toen de kans op toenemende werkloosheid, mede door de verwachte repatriëring van meer dan honderdduizend Nederlandse burgers en militairen uit Indonesië, groot leek, ijlings uitgezien naar werkobjecten, bij voorkeur bij de grote steden. Het rijk heeft toen ongeveer 130 ha gevorderd en aangekocht. Daarvóór behoorde de grond voor ongeveer 80 procent aan industriëlen, boeren met groot-grondbezit en andere groot-grondbezitters. Ook al zouden de vroegere eigenaren van de overige $\pm$ 20 procent van het veen — waarschijnlijk boeren — verwachten te zijner tijd de gevorderde grond in ontgonnen toestand terug te kunnen kopen, dan nog blijven er ruim honderd hectaren over, welke geen enkel levensbelang voor de vroegere eigenaren vormen, daar ieder hunner, voor zover boer, voldoende grond elders heeft.

Wanneer men — veroorloof mij 'even af te dwalen van het Aamsveen — zou willen aanvoeren dat boeren, verdreven door de stadsuitbreiding van Enschede, in het ontgonnen veen een nieuw bestaan zouden kunnen opbouwen, dan dienen wij stedelingen dit weliswaar te beamen, maar kunnen er onmiddellijk een veel krachtiger argument tegenover stellen. Immers, de inpoldering der IJsselmeerpolders en de komende inpolderingen bij de uitvoering van het Deltaplan alsmede de enorme ruilverkavelingen brengen gedurende vele tientallen van jaren zovele tienduizenden hectaren landbouwgrond aan de boer, dat ontginning van de schaarse resten waardevolle natuurterreinen niet anders dan een laffe aanslag, dan het zoeken van de weg met de minste weerstand zou zijn.

Fig. 2. Aamsveen, mei 1956. Turfgraver Bakker uit Glanerbrug voor zijn schuilhut.
Foto Mr J. W. Keiser.

Naar wij vernamen worden aan Duitse zijde pogingen in het werk gesteld om een brede strook veen langs de grens te behouden, mits dit aan Nederlandse zijde eveneens zou gebeuren!

Een turfgraver zei mij, dat men nog wel honderd jaren door kan gaan met turfsteken voor het veen op is. Wij hopen, dat het ons en ons nageslacht gegeven moge zijn nog een eeuw lang dit mooie gebied, dat in rijkdom verre uitgaat boven

de eentonige hoogvenen met buntgras elders, in deze staat van vervening gade te kunnen slaan. Vervening immers van de hoge delen verarmt de vegetatie niet, maar verrijkt ze juist, daar in de met water gevulde turfgaten de flora welig tiert, mits de grondwaterstand voldoende hoog blijft, het water niet van samenstelling verandert en een aaneengesloten terrein van minstens 80 à 100 ha buiten de ontginning blijft.

EEN INSTRUCTIEF OSMIA-NESTJE

B. J. J. R. WALRECHT.

Op 25 mei 1956 ontving ik bericht van de aanwezigheid van een „wespe”nestje, tussen 14 en 23 mei gebouwd achter een ingelijste wandtekst in een woning te Yerseke. Bij onderzoek bleek mij, dat het hier een nestje van een metselbijtje, een *Osmia*-soort, betrof. De wandtekst was van de muur genomen; het nestje was intact aanwezig op de achterzijde, de grootte stemde overeen met de achtergebleven afdruk van kleideeltjes op het behang. Het bijtje was gevangen en gedood, uit angst voor de wesp(!)

Bij het schetsen van het nestje viel al dadelijk op, dat (zoals reeds meermalen in gevallen met wespenesten was geconstateerd) de werkzaamheden van het metselbijtje blijkbaar waren beïnvloed door de ruimte, die als nestplaats was gekozen. Het nestje bestond nl. niet slechts uit een aantal cellen, maar bovendien vond ik aan beide zijden van het complex een zeer problematische vleugelbouw.

Osmia-nestjes van de soort *O. rufa* komen voor in allerlei soorten van ruimten. Armbruster noemt een groot aantal. In alle door mij gevonden afbeeldingen, waarop ik

later hoop terug te komen, vinden we steeds een aantal gedeeltelijk door kleischotten afgesloten ruimten, anderdeels begrensd door wanden van de ruimte zelf. Twee hoofdtypen (geen twee soorten) bouw komen voor. Nesten in smalle buisvormige ruimten (rietpijpjes) bestaan uit een aaneenschakeling van cellen, slechts gescheiden door een min of meer gebogen tussenschot. In ruimer buizen kan men celruimten naast elkaar aantreffen, een overgang naar de vulling van bredere kamers (lucifersdoosjes, deursloten), waar vanuit een hoek een aantal cellen tegen elkaar worden gebouwd, zo oppervlakkig gezien lukraak gegroepeerd. Nergens zag ik echter overbodige (niet tot een cel behorende) vleugelbouw, zoals hier. Daar de ruimte achter de wandtekst bestond bij de gratie van twee $\pm$ evenwijdige vlakken, zoals in lucifersdoosje en deurslot, maar zonder *dwarsverbindingen*, waar *tegen* kon worden gebouwd, werd vermoed, dat de sleutel van de vleugelbouw in de afwijkende vorm van de gekozen ruimte moest worden gezocht.

Voor wie enige kennis heeft van de nest-